

BATI KAYNAKLI SÖZCÜKLERE KARŞILIKLAR

XI

Prof. Dr. Samim Sinanoğlu, Tahsin Saraç ve Emin Özdemir'den kurulu yarkurulun hazırladığı ve ilk örneklerini dergimizin haziran 1970 sayısında vermeye başladığımız karşılıkları yayımlamayı sürdürüyoruz.

Afiş: Latince *figere*: saptlamak, çakmak, çakarak tutturmak fiilinden Fransızca'da türeyen *ficher*, çeşitli anlamları arasında, saptlamak, ucundan tutturmak anlamına gelir. Fransızca'da *à* - önekiyle *ficher* mastarının birleşmesi sonucunda oluşan *afficher* fiili ve bundan yapılan *affiche* adı dilimize de geçmiştir. Fransızca'da *affiche*, herkesin görebileceği yerlere asılan, resimli ya da resimsiz duyuru demektir. Dilimize de bu anlamla geçen afiş sözcüğüne, anlamı göz önünde bulundurularak ve yapı, çatı, yazı gibi sözcükler örneksenerek, asmak fiilinden türetilen ası karşılığı önerilmektedir.

Örnek: Bir oyunun duyurulmasında asıların geniş etkisi vardır. Asılarına bakılırsa oyun ilginç olmalı.

Afişe etmek: 1. Açığa vurmak, 2. Açıklamak.

Örnek: 1. Erdemli geçinen bu kişinin gerçek kimliği sonunda açığa vuruldu.

2. Afişe fiyat (açıklanmış fiyat).

Alfabe: Yunan alfabesinin ilk iki harfi olan alpha ve beta adlarından oluşmuş olan Fransızca *alphabet*, dilimize 1. Bir dilin seslerini gösteren harflerin saptanmış bir sıraya göre dizilmiş takımı; 2. Okuma öğreneceklere harfleri ve okuma yolunu gösteren kitap; 3. (Aktarımlı anlam) Bir şeyin temel öge ve kavramları, anlamlarıyla geçmiştir. Gerek alfabe gerek daha önce bunun yerine kullanılan elifba adlarının yapısı örneksenerek ve bugünkü alfabemizdeki üç harfin adı birleştirilerek alfabe sözcüğüne *abece* karşılığı önerilmektedir.

Örnek: 1. Türk abecesinde 29 harf bulunmaktadır.

2. Yeni hazırlanan abece, resimler yönünden de oldukça başarılı.

3. (Aktarmalı anlamda) Çok şiir yazıyor ama daha şiirin abecesini bilmiyor.

Angarya: Bizans Yunancası ve İtalyancada görülen *angaria* görevi değilken birine zorla yüklenilen ya da para ödemediği yaptırılan iş demektir. Dilimize de aynı anlamla geçen sözcüğe, anlam özelliği göz önünde

bulundurularak ve kısıntı, kırpıntı, sıkıntı gibi sözcükler örneksenerek, yüklemek fiilinden türetilmiş *yüklenti* karşılığı önerilmektedir.

Örnek: Anayasamız her türlü yükleniyi yasaklamıştır.

Jeton: Latince *jacere*: atmak; Fransızcaya aynı anlamla *jeter* olarak geçmiştir. Fransızcada bu fiilden türeyen *jeton* adı kumarda, telefon ya da benzeri makinelerde para yerine kullanılan plastik ya da madenden yapılmış yuvarlak ya da dört köşe olarak kesilmiş parça demektir. Bu anlamla dilimize de geçen jeton sözcüğüne, kullanılışı ve görevi göz önünde tutularak, kapkaç, gelgit gibi sözcüklerin yapısı örneksenerek, *at-aç* karşılığı önerilmektedir.

Örnek: Telefon at-açları gişeden alınır.

Kompütür: Latince *computare*: saymak demektir. Bu kökten İngilizcede türetilen *computer* ya da *computor* sözcüğü kendisine verilen bilgi ve verilere göre, yalın ya da karmaşık işlemleri yapıp sonuçlandıran elektronik makine demektir. Elektronik beyin de denen bu araca, kendisine verilen bilgileri sayıp sonuçlandırma niteliği göz önüne alınarak, ısıölçer, basınçölçer gibi sözcükler örneksenerek *bilgisayar* karşılığı önerilmektedir.

Örnek: Üniversitelere giriş sınavları bilgisayarlarla değerlendirilir.

Komünikasyon: Fransızca *communiquer* (geçişli) 1. İletmek, ulaştırmak, geçirmek. 2. (geçişsiz) Değinmek, ilişkide bulunmak, ilişki kurmak demektir. Bu fiilden *-tion* son ekiyle türeyen *communication* adı, çeşitli anlamları arasında, bir duygu ya da bir düşünceyi iletme işini karşılıklı olarak yapma anlamına da gelmektedir. Dilimizde özellikle bu anlamıyla kullanılan komünikasyon sözcüğüne, eylemdeki işteşlik ilişkisi göz önünde bulundurularak *iletişim* karşılığı önerilmektedir.

Örnek: Bu iki kişi aralarında duygusal ve düşünsel bir iletişim kurmuşlardır. Dilimizdeki özleştirme akımı, yazarlarla okuyucular arasındaki iletişimi kolaylaştırmıştır.

Konjonktür: Latince *con-jungere*: birlikte bağlamak, birbirine bağlamak demektir. Bu fiilden Fransızcada türetilen *conjoncture* adı, çeşitli anlamları arasında, içinde bulunulan genel durumu birbiriyle etkileşerek oluşturan öğelerin topu anlamına gelir. Dilimize de bu anlamıyla geçmiş olan konjonktür sözcüğüne, anlam özelliği göz önünde bulundurularak *topludurum* karşılığı önerilmektedir.

Örnek: Bu topludurumda, parada bir değer düşürümü yapıp yapmama büyük tartışmalara yol açmaktadır.

Telekomünikasyon: *Tele-* öneki Yunancada uzak, uzaktan demektir. Fransızcada bu anlamla yeni sözcükler türetiminde kullanılır. *Communica-*

tion sözcüğüyle *tele-* önekinin birleşmesinden oluşan *télécommunication*, Fransızcada karşılıklı olarak elektrikli ya da optik araçlarla uzaktan iletme işi demektir. Sözcük dilimize de bu anlamla geçmiştir. Türkçedeki az gittik uz gittik tekerlemesindeki uz, uzak anlamını bugün de korumaktadır. Komünikasyon için daha önce iletişim karşılığı önerildiğinden, yukardaki verilere de dayanılarak telekomünikasyon sözcüğü için de uziletişim karşılığı önerilmektedir.

Örnek: Son yıllarda ülkeler arası uziletişim oldukça geliştirilmiştir.

Turnike: Fransızca *tourner*: döndürmek, çevirmek fiilinden türemiş olan *tournequet* adı, bir giriş ya da çıkış yerinde kişilerin teker teker geçmelerini sağlayan özel düzenli döner aygıt demektir. Dilimize de Fransızcadaki bu anlamıyla geçmiş olan sözcüğe, kullanılışı ve görevi göz önünde tutularak ve kapkaç, gelgit gibi sözcüklerin yapısı örneksenerek, çevir-geç karşılığı önerilmektedir.

Örnek: İşlek iskelelerde çevirgeçler bulunur.

MEDENÎ HUKUK TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

Prof. Dr. İsmet Sungurbey

2 lira

SEPETTOPU TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

Cem Atabeyoğlu

1 lira

YUMRUKOYUNU TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

Nihat Işıtman

1 lira
